

СТАНОВИЩЕ

за дисертационния труд на

Миряна Стефанова Димитрова,
редовен докторант към катедра Театрознание, Факултет „Сценични изкуства“
Национална Академия за Театрално и Филмово Изкуство „Кръстьо Сарафов,“
научен ръководител проф. д.изк.н. Камелия Николова

на тема „Предизвикателства пред актьора в европейския театър
от началото на XXI век. Актьорът в мултимедийния спектакъл
върху английска ренесансова драма“

за придобиване на образователната и научна степен „доктор“

Темата на дисертационния труд на Миряна Димитрова за динамиката между текст, визия и актьор в театъра на XXI век в епохата на Интернет и на новите медии е смислена и неразработвана в този обем и всеобхватност, както и особено актуална с оглед на тенденциите в изкуството в глобалната пост-ковид ситуация.

В увода дисертантката убедително формулира своя избор на обект на анализ, както и целите на изследването: да се “представи нова гледна точка към процесите на симбиотично развитие на Шекспировата драма (като съдържание) и съвременните мултимедийни похвати (като форма) на европейската театрална сцена в първите две десетилетия на XXI век” (стр. 3). По-конкретно, изследването предлага задълбочен анализ на внушителен брой спектакли по Шекспирови творби, създадени във Великобритания, Германия, Португалия, Полша и Нидерландия, които смесват смело жанрове, форми и медии. Уместно е решението проучването да се фокусира именно върху пиесите на Шекспир, които се поддават на визуална трансформация поради своята интерактивност, наслагване на реалности, наситени наративни описания на различни пространства и фонове (които не могат да бъдат сценично представени), многопластови отношения, сдвояване на различни “азове“ и други особености. На базата на този богат и разнообразен корпус от спектакли дисертантката се заема с нелеката задача да анализира и типологизира функцията на актьора в съвременния пост-драматичен театър (по термина на Ханс-Тиес Леман), където текстът не е водещ в пресътворяването на пиесата, а все повече се разчита на дигиталните визуални елементи. Несъмнено, отдалечаването от текста и от словото, както и приоритизирането на видео форми и елементи от новите медии променят физическото

присъствие на актьора, като той “се рedefинира в мултимедийния спектакъл и се хибридизира“ по думите на авторката (стр. 9). В тази връзка дисертантката поставя изследователски въпроси, които са съществени за бъдещето на театъра не само в Европа и не само днес: Какво дават и какво ограбват дигиталните технологии в живия театър? Как се променя живото преживяване в онлайн среда, когато физическото (реално) пространство се замества от виртуално? Дали те са взаимозаменяеми или взаимноизключващи? Дали процесът на успоредно съществуване на актьора и технологиите може да се окаже като еволюция или деволуция?

За да отговори на тези значими въпроси дисертантката проследява проблематиката в контекста на промените в мулти- и интермедиялна перформативна среда още от 80-те години на двадесети век. Основната теза на дисертацията за “златната среда на “(де)еволюция“ във взаимоотношенията актьор-мултимедия е добре развита, с постъпателно движение, солидна аргументация и множество примери от различни постановки. Процесът на своеобразна „(де)еволюция“ на актьорското сценичното присъствие е защитен чрез постулирането на три основни модела на взаимодействие между актьора и технологиите, дефинирани като “съприкосновение,“ “раздвояване/дублиране“ и “дематериализация“. Структурата на дисертацията следва логично именно тези три модела: съприкосновение/конфронтация на актьора с технологията чрез интеракция с дигиталното (Първа глава); дублиране/раздвояване на актьора чрез симултанното му присъствие на сцената и като екранен образ, посредством неговото заснемане и излъчване в реално време на сцената (Втора глава), и трансформация на живия контакт чрез актьорското присъствие в дематериализирана театрална среда (Трета аналитична глава).

Анализът работи на много нива, като успява да съчетае разнообразни и противоречиви позиции на теоретици и критици от сферата на интермедиялната естетика и съвременния театър (Филип Ауслендер, Пеги Фелан, Надя Масура, “виртуалния театър“ на Габриела Жианаки, “киборг театъра“ на Дженифър Старбък и други). Миряна Димитрова използва компетентно и продуктивно идеи и понятия не само от театъра, но и от сферата на киното, дигиталното изкуство и видео изкуството, както и популярната култура. В унисон с дигитално ориентираните парадигми за театъра авторката проследява постановки с различна степен на модифициране на живото изкуство, като демонстрира как актьорът остава квинтесенцията на театралното преживяване чрез диалога си с т.н. „дигитален друг“ (по Масура). Анализът не просто описва как технологиите трансформират театралното събитие в онлайн събитие или как

работят дигиталните други (видео/ телевизионни камери, микрофони, монитори, екрани и т.н.), но най-вече ефекта, който те произвеждат по отношение на триадата текст-актьор-публика. Авторката успешно синтезира огромен емпиричен материал, за да илюстрира въздействието на дигиталните технологии: например, как те подсилват политическото внушение (маските на властта падат “под окото“ на камерата в продукцията на „Хамлет“ на режисьора Робърт Айк); предизвикват психологически ефект на хорър или забавление (пародирането на Шекспировия текст в “Зимна приказка“ на Деклан Донелан под формата на ток-шоу), иронизират т.н. Шекспирова индустрия (свободната адаптация „Сън в лятна нощ“ на Театро Прага), ангажират публиката чрез насочването на камерата към зрителите („2020: Буря“ на Гжегож Яжина) или профанизират високото изкуство чрез ежедневното в зуум постановките на “Ромео и Жулиета“ и “Макбет“ на Creation Theatre (2021 г., 2020 г.). Миряна Димитрова умело показва как дигиталните други - освободени от телесност - създават нов тип въздействие с публиката, стимулират по-голяма ангажираност и съпричастност, и създават усещане за общност (напр. виртуалния zoom-бар след края на представлението на “Ромео и Жулиета“, 2021). Специално внимание заслужават множеството скрийншотовете, линкове и изображения на определени сцени от анализираните постановки, които надграждат текстовата конкретика и критическите разсъждения на дисертантката, като нагледно демонстрират иновативни техники, цветови схеми, детайли и важни лостове за моделиране на зрителското възприятие, като по този начин превръщат самата дисертация в мултимодален текст.

Изследването е значимо и ценно, със собствен принос към темата: критическата рефлексия върху алтернативната перформативност в дигиталната епоха към този момент е сравнително оскъдна – особено в съпоставителен план. Това е принос за българските театрознание, защото въвежда нови идеи, теории и новаторски модели, полезни за бъдещите театрални практики. Интермедиялното театрално пространство създава, струва ми се, уникален шанс за множество интервизуални и интертекстуални наслаждения във времето и пространството, които биха улеснили пресътворяването на Шекспировата драма в бъдещето. Изследвани през комбинирания теоретико-емпиричен модел на Миряна Димитрова, взаимодействието между актьора и дигиталните технологии, ми се струва благодатно поле за бъдещи проучвания с висок теоретичен потенциал.

Заклучение

Настоящата дисертацията показва солидна информираност за драмата на Шекспир и нейната постановъчна история в Европа, отлично познаване на водещи фигури и тенденции в съвременното театрознание, висока ерудиция (особено при разчитане на интердисциплинарните и компаративистични връзки, както и в смислените коментари и ракурси към културно-творческите процеси като цяло). Тя е особено актуална и разширява представите ни за новите превъплъщения на театъра.

Дисертантката има 3 публикации по темата на своя труд, публикувани в България и в чужбина. Тя е участвала с доклади по темата на дисертацията в редица международни форуми в Европа и САЩ. Авторефератът отразява коректно и адекватно съдържанието, най-значимите аспекти на изследването и приносите.

На базата на горните наблюдения напълно убедено препоръчвам на уважаемото научно жури да присъди на Миряна Стефанова Димитрова образователната и научна степен „доктор“.

София, 29.08.2023

Изготвил становището:

Проф. д-р Корнелия Славова
преподавател в СУ “Св. Климент Охридски“